

Elmar Arro nägemus kaasaegsest eesti muusikast

Andreas Waczkat
(tõlkinud Anu Schaper)

Urve Lippus on korduvalt käsitlenud Elmar Arro (1899–1985) uurimusi eesti muusikaloost. Oma muljet-avaldavalt empaatiaküllastes käsitlustes osutab ta ühtlasi rõhukalt Arro lõhestatusele suure eesti muusikaloo huvi ja baltisaksa päritolu vahel, mis mõjutasid ja ka takistasid tema publitseerimistegevust, kuna Arro ei olnud suuteline oma uurimusi eesti keeles avaldama. Eriti mõjuvalt osutas Urve Lippus sellele lõhestatusele Musica Baltica konverentsil „Muusika ja ülikool Läänemere piirkonnas“ Greifswaldis 2006 peetud ettekandes (trükitud 2009; Lippus 2009), milles ta käsitles Arro kirjavahetust Karl Leichteriga (1902–1987).

Arro tekstide hulka, mida Urve Lippus mainib vaid möödaminnes, kuulub 1935 ajakirjas Baltische Monatshefte ilmunud artikkel eesti kaasaegsest heliloomingust („Das estnische Musikschaffen der Gegenwart“; Arro 1935b), mille kohta Lippus oletab, et see on kirjutatud seoses kavatsusega jätkata Arro 1933 trükitud eesti muusikaajalugu („Geschichte der estnischen Musik“). Tekst koosneb viiest peatükist, mis käsitlevad igaüks üht eesti muusika valdkonda ajavahemikul iseseisvuse saavutamisest kuni aastani 1935. Esimeses peatükis tegeleb Arro rikka koorimuusikatraditsiooniga, tuues näitena heliloojaid Miina Härmat ja Aleksander Lätet. Väga lühike teine peatükk keskendub instrumentaalmuusikale ja selliste heliloojatele nagu Rudolf Tobias, Peeter Süda ja Artur Kapp. Kolmandas peatükis on vaatluse all eesti rahvalauluviisidel põhinev muusika, kusjuures Arro mainib nelja erinevat viisi ja laadi, kuidas kompositsioon võib pärimusmuusikaga seotud olla: kasutades rahvaviisi teema – ka kontrapunktiliselt töödeldud teema – alusena, tsiteerides motiive rahvaviisidest, valides teatud teemad, mis jälgendavad rahvaviise, ja lõpuks sellise isikliku stiili väljaarendamisega, mida iseloomustab helilooja seotus tema kodumaaga. Need neli viisi on selgelt mõeldud hierarhiana, mille puhul neljas paikneb Arro jaoks kunstiliselt kõige kõrgemal. Eriti ilmekalt esindab seda neljandat viisi Heino Eller. Eller ja tema looming ongi Arro artikli neljanda peatüki aineks. Viies peatükk esitleb lõpuks mõningaid heliloojaid, kelle teosed küünivad Elleri tööde lähedale, saavutamata siiski nende kunstilist taset: Adolf Vedro, Artur Lemba, Raimund Kull ja Evald Aav.

Kõigis viies peatükis tuleb selgelt välja Arro esteetiline põhipositsioon, mis hõlmab arvamust, et eesti muusika peaks olema kantud eesti rahvamuusikast või isegi arhailistest regilauluviisidest. Kriteeriume kompositsioonide edasiseks hindamiseks ta ei anna, see sõltub tema isiklikust maitsest. Veel on tema kujutusviisile iseloomulik, et ta esitab eesti teosepealkirjad alati saksa keeles, mainimata originaalpealkirju; sama kehtib laulutekstide kohta.

Kas see artikkel, nagu Urve Lippus oletab, pidi saama osaks Arro eesti muusikaloo jätkus, pole võimalik kindlaks teha. Kuid on selge, et see pole kirjutatud alles avaldamiseks ajakirjas Baltische Monatshefte, sest mõned osad sellest tekstist on ära trükitud juba varem Guido Adleri muusikaloo käsiraamatu „Handbuch der Musikgeschichte“ 1930 ilmunud teises köites (Arro 1930). Adler, kelle juures Arro omandas 1928 doktorikraadi tööga muusikaelust Eestis 19. sajandil („Über das Musikleben in Estland im XIX. Jahrhundert“), võis seega anda tõeke Arro tekstile, mille ta siis avaldamiseks väljaandes Baltische Monatshefte üksnes ümber töötas.